

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ergänzungen zu einem Brevier, lat. - Cod. Donaueschingen 273

**Südwestdeutschland / Oberrhein (Dominikanerinnenkloster,
Colmar Unterlinden?), [3. Drittel 15. Jh.]**

Visitatio BMV

[urn:nbn:de:bsz:31-6636](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-6636)

Alia namque. presencia saluatoris
que memoriam agimus spu menteque
complectimur set non propter hoc reale eorum pre
sencia obtinemus. In hac uere sacramenti xpi
comemoratione ipse xpc presens corporaliter et ue
niciter est nobiscum. Ascensurus enim in celum
dixit apostolis eorumque senibus. Ecce ego uobiscum sum
omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Benig
na ipsius promissione confortatur quod remaneret
et esset cum eis presencia corporale. **O**digna et
nunquam intermittenda memini qua mortem nostram
recolimus mortem nostramque initium uite obitum in
terisse ac lignum uiuificum ligno mortis affixum
fructum nobis antulisse saluas. **Tu. In festo**
visitationis bte marie ad vs antifen
Collemtur corda fidelium uirgo mater
concepto filio scandit montes ut du
plex gaudium geminetur in matrum gremio
nam dum habet saluatores obuium uatem implet

10
scō tripudio sic utraq; mater p̄ filiū docta
cantat q̄ dicitur v̄ncio alta **P** laudate p̄ue
Surge p̄pera amica mea colūba. **capitel**
mea formosa mea iam em̄ hyemps
transit v̄nter abiit et recessit flores appa
ruerūt in terra n̄ra **Deo gr̄as. V̄. V̄inga**
p̄lle iam floruit repleta sacro flamine sur
sū ire nos docuit **Dū** mōciū cacumine trā
sacro d̄mū pecuit zacharie cū lumine. **v̄. Sol**
in sola refulgens d̄na p̄phaz̄ accēdit luīa **D**
Mague dies leticie **v̄. Gl̄a** **Dum v̄muis**
nob̄ illuxit celitus maria tron̄ glorie
montes petit diuinitus **A**ncilla ferens
d̄m̄ gerentē uatē uilitat̄ notūq; facit ge
minū d̄nū q̄ p̄us latitat **R**ecipit iupta
iūgnē et salutantē p̄dicat sic hō d̄ū homi
nē obstrusus clusum indicat **T**u rosa la
tet lilium et antiqua flosculus set maie
statis solū sentit et clamat p̄uulus **A**st

Stella sol tunc geritur et uatem cana
bamlat set uirtus solis certitur cū in
fans laudes cumulat **M**aria mater 29
Gta tibi dñe q̄ lamitans ī uirgine laudes
p̄is ac sp̄c multiplicas diuinitus Amen
Ora p̄ nob̄ **ad m̄ an̄** Magnificat altissi
mū uirgo f̄cō miraculo aroma suauissi
mū gerens in uentris loculo dñi canticū
dulcissimū pio p̄fert oraculo sermonemq̄
gratissimū fidei prestat p̄p̄o **Oratio** 4
Om̄p̄t et misericors deus maiestātē tu
am simpliciter exorant̄ ut sicut unige
nitū tuū p̄uilitatōnē et salutacionē gem
trias et puero clauso in utero reuelasti ita
meritis eīdē gemtrias et p̄abz ip̄m nos fa
cias reuelata facie p̄petuo cōtēplari **Dñm**
ad cōpl̄ Virgo maria **ad n̄ an̄** Cōde eta
latentē ī uirgine xp̄m adrem̄ **In uitarōz**
mentisq̄ dulcedine matri uibilem̄

Lingua p
Lipmū
lylu dñi Ca
fili **T**ur
rims mont
diem̄s cer
p̄is fideis
m̄ q̄ ingred
ā dar cum lo
bis ostendit
p̄ dngus
dñi qui f
uenit electo
ā fit puocē
gras nos re
uatore boīs
ven lucis gra
āp̄ r̄m̄ b̄and
m̄ p̄cā **T**

11
Lingua pangat et cor tangat uirginis
p̄coniū que ascendit ⁊ ostendit p̄adi
si lyhuū dū salutat et inuitat zacharie
filii **L**ux signa et eterna ī uirginē ue
mens montes transit et p̄transit iudeam
adiuens ut mariam lucas uia pandat
vates faciens **S**ic festinat et festuat do
mū q̄ ingreditur nam serena deo plena lu
cē dat cum loquitur fitq̄ festū maifestū dū
deus ostenditur **H**inc exurgit et assur
git elinguis in fantulus exultando adora
do deū qui fit puulus ut sanetur et sal
uetur electoz̄ ppl̄s **V**eterana mente sa
na fit puocē uirginis mater uatis atque
gratis vas celestis hūis q̄ repleta p̄dit leu
saluatore hōis **O** benigna laude digna
ven lucas genula tu nos mone atq̄ fone
sisq̄ n̄i bauula donet uatū tibi datū cerna
m̄ p̄sca **V**aus gignenti et nascenti sit

semper et gloria procedenti et fouenti sunt equa
premia que nos ducant et producant ad eterna
premia Amen. **In i. d. an.** **F**ore in fanciū
matres illustrantur sicut per omniū laudes
cumulantur. **P** **D**ñs nrañ. **P**onit caler
naculū dñs in sole dñi aufert paculū iūg
nis cū ple. **P**s. **C**eli enarātāñ. **D**ñs rex glē
dñs uirtutū uatē facit hodie iūgnis admi
tū. **P** **D**ñm est terra. **V** **S**ancta dei **lectio prima**
At ecce inquit elysabeth cognata tua
et ipsa concepit filium in senectute sua
Quid necesse fuit etiā huius sterilis concep
tū iūgnis nunciare. **N**ūquid forte adhuc
dubia et in credulā oraculo uoluit recēcio
tibus miraculis confirmare. **Absit. Tu. R.**
Mundū uocans ad partū iūgnis hora ce
ne plasmatore hoīs uatē mittit. **D**enētre
sterilis simlē angelis. **V.** **H**ec narrat an

gelus et iugo credidit que mittens dñs
apheta edidit Deuentre ste **lc. scda.**

Necessesse quippe erat illā nō modico le
ticie et amoris p̄ueniēte incendio i
flamari que filiū p̄ne dilectōis inor erat
cōceptura cū sp̄c s̄a gaudio **Vel** ideo ut
audiens cognatā suā uetulā et graudā
cogitet iuuenula deilli^o obsejo **Sicut** p
uulo p̄p̄e adhur puulo dño officii sui pri
micias offerendi deur occasio **fiatq** mira
bili^o miraculū demiraculo demiraculis dñi
adse iuicē cōcurrit matrū et infancū exci
tata deuocio **Tu. R.** **Datū** signū decana ste
rili tam ē gratū mane iugim **Qd** admon
tes p̄git cū hūili gressu et uicli. **v.** **Sic** fe
stina stelem uisitāt uerbo uerbū pandens
qd latitat **Qd** aduonates **letio tertio.**

Demq̄ mittitur ad elysabeth maria iugo
adsterile. adanam iuuenula. ut abo

ut equa
eterna
fancū
audes
taler
ulū iug
s rex gle
s admi
tio p̄ma
a tua
tate sua
s cōcep
adhuc
t reuēto
tu. **v.**
hoc a ce
Deuēte
urrit ai

pio certamine sumat p̄cip̄ p̄cipiant. alte
ra deuotitate fidem. altera de necessitate
uirtutē. Tandem ḡ hūilitatē q̄ angelo
maria exhibuerat. hoībz etiā exhibere
curabat. Et hoc quoq; minor superior ad
iuuaretur minor. Idcirco etiā maria p̄
cōceptū ad elysaleth p̄uenit q̄ ih̄c q̄ in ute
ro suo erat iohānez adhuc in uentre ma
tris positū s̄ficare. festinat. **Tu** **Verbū**
p̄is postq̄m concipitur in maria p̄us ostē
ditur p̄cursori. Dum iugo loq̄tur. Sic celū
p̄anditur. **V** Ventris alio uerbū abscondi
tū pos matris mūd fit p̄anditū. **Dū** iugo
Gla Sic **In** **h̄** **ā**. In labijs iugnis gr̄a
diffusa fit i uentre sterilis ueritas in fusa
p̄s. Fructauit **ā**. Cum ip̄etus flammis
iugine s̄ficat cursu sacri fluminis p̄phetā
letificat. **D̄s** n̄r **ā** Gloriosa dicim̄ de te
porta celi teq; b̄ndicim̄ cū mente fideli.

Hic p̄to u
ditū est
m̄ conperet
dea. v̄sum v̄
cap̄ celestia pe
tia p̄grediat
ingros gr̄a
p̄as huane pa
ngolat. d̄ctam
hodie. **V** **Q**ndē
te in seruā
Hic uirtutē
itas est h
tūtur in mar
ti est angelos
Dem̄ ueritas
gelca creatura n
te apprehendit.

iam ut caritate feruida uiginitate i ce
gra huilitate ena esset deuota Tu **Q**
Fulget sponsus ecclie in thalamo uigineo
cantat canticu leticie detato sanguineo.
elysabeth cu hodie se iungit celi ameno **V**
Benedic cum angelis fructu et uite pa
riter. qbz fit nobis miseris solame i regni
Tagz festinanter abiit **Et** ex **flyca lco**
et zacharie domu intrauit ut elysabet
uilitaret ac pregnati grandee uiuicula
ministraret. ascensiones ei i corde suo ma
ria disposuit **D**eniqz i montana cu festin
acione abiit et elysabet salutata i ei mnde
no quasi mēsbz tribz stetit **T**ertio hic fuit
uiginis ascensus ut difficile ruperur tri
plex funiculus **f**eruebat siqdem i qrenda
gra caritas splendebat in carne uiginitas i
obsequo eminebat huilitas Tu **Q** **G**ramu.

14

quod uita moriens fructum a ferre uenerat
in alio matris oriens antiqua stipe fece-
rat hinc clamat exiliens beatam que cre-
diderat. **V.** Plena inquit deo et hoie ci-
ta cernes in plenitudine hinc **Gla hinc**
In m. 21. an. Canticum nouum domino decantat
plena gratia dum dato legi termino noua p-
dit uiscera **ps** Cantate. **an** Gaudet in-
ons syon hodie in quo deus ostenditur ex-
ultent iude filie dum uirgo magna loqui-
tur **ps** Dominus regnauit **an** Qui fecit mira-
bilis nouum dictauit canticum quod uirgo la-
udabilia puerba facit pandit **ps** Cantate
In illo tempe **ve** Speciosa **Secundum Iucam**
Ergens maria abiit in motana cum fe-
stinatione in ciuitate iude et intrauit in
domum zacharie et salutauit elysabeth
St. R. Omelia beati ambrusii **epi** **rom.**

Orale ē oībz ut qui fidē exigūt
fidem astruant **E**t ideo ange
lus cū abscondita nūciaret ut fides a
strueretur exemplo senioris femine
et sterilis cōceptū marie uirginis nūcia
uit ut possibile deo omne q̄ ei placuit
assereret **U**bi audiuit h̄c maria non
quasi in credula de oraculo nec quasi in
certa densio nec quasi dubitans de ex
emplo set quasi leta puoto religiosa p
officio festiua p̄gaudio in mōtana p̄re
it **Q**uo em̄ iam deo plena nisi ad sup̄io
ra cōscēder̄ et hoc cum festinacōe q̄ nec
at tarda mollissima sp̄c̄ s̄c̄i gr̄a **Tu.** **W**
Felix uirgo cui oraculo magna dona p̄a
duntur seculo **D**ei plena magna mira
culo clauso piaculo **W** **E**fulertate ibg
matū fontes signat carismatū **D**ei

Dilate et uos mulie. **temo octa.**

res scē sedulitatē quam pregnāti
be debeat exhibere cōgnatis maria q̄
ante sola ī intimis penetra libz con
uersabatur non a publico uirginitatis
pudor nō a studio aspitas mōcū non ab
officio plurtas itineris retardauit In
montana cū festinacōe uirgo officij me
mor ī uirgine ī memor affcū urgente nō
seru relicta prexit dmo.

R. Ascēdenti
ad montē uirgini et cantanti canticū dī
uates plaudūt **Q.** xpi nōi dant hono
rē et sūmo culmini **V.** Per hanc cer
nunt luctū p̄teritū cōmutatū in canticū

Dilate uirgines nō **T**inditū **et i**
circūarsare palias edes nō con
morari in plateis non aliquos in publi
co mansit sermones maria in dmo se

Figur
nge
es a
nime
uicia
cū
non
ad m
de ex
sa p
prey
upio
p nec
u. **V**
a pā
nina
e dōg
dei

ra festina in publico mansit apud cog
natam suā t̄b̄ mensib̄. **S**eterū p̄pter
officiū uenerat inherebat officio Man
sit t̄b̄ mensibus non q̄ domus eam
delectaret aliena. **S**er q̄ frequētus ī
publico uideri displicebat. **R.** **O**spem
miram quā dedisti decantādo humilib̄
dū ancillā te dixisti et beatā p̄oib̄. **P**re
sta mater ut nos xp̄i p̄seruamur a per
t̄b̄. **V.** **Q**ue tam magna cecidisti tibi
collata largiter nos amare saluans tristi
xp̄o iūge feliciter. **P**resta **G**l̄a **P**resta
Quī deus ex uirgine in **In laudib̄ añ.**
diuit̄ decore scē uetus femine susci
pit ualorē. **Añ.** **I**n cōspectu dñi puer
exultabat ex quo mater uirgini cantans
p̄phetabat. **Añ.** **F**ructū uite protulit terra
uirginalis populiq̄ attulit laudes gene

16
xilis **an** Bñedicens bñedicta bñedic bñedi /
centes nob cantū cantrix dicta et fac te
cū cōnentes alla **an**. Omnis sp̄c auscultet
dechantantē uirginē secū plaudat et exultet
laudans deū hominē. **cap**. **Virge ymn**.

Tinnū festiue gl̄e diuina p̄ductū cantico cho
rus depromat hodie floxi n̄r dauidico
Sarps vesse uirgā ptulit et uirga floxē
attulit cui odorē intulit in uatē dum se ob
tulit. **E**lyzabethi hoc p̄cipit dū hanc uir
gā uirgineam se salutantē recipit q̄m nouit
cōsanguineā. **T**unc clamat tota stupida
bñedicta tu uirgula q̄ fructū generis florida
bñedictū p̄secula. **M**aria hec intelligens
laudes cantat magnificas quas paucis uer
bis colligens uias pandit diuitas. **M**aria
mater gr̄e. **G**l̄a tibi dñe q̄ latitas ī uirgi
ne laudes p̄is ac sp̄c multiplicas diuinitus

Amen. v. Elegit eam deus ad bñd' añ.

Benedictus sit emanuel q̄ uisitauit homi-
nē et redemptionē isrl' p̄ uisitantem
uirginē ī timauit p̄cursoi cū salute hu-
mili vnde laudes saluatori clamantur
asterili ad iij cap' Surge pp. v. Sancta de

Que dilect' uenit saliens ad vj capitel
in montibz transiliens colles similis
capee hyinulopz ceruoz. v. Post partū

Ostende m̄ facie tuam sonet ad ij cap
uoz tua ī auribz meis uoz em̄ tua dul-
cis et facies tua decora. v. Speciosa fca

Ovirago p̄nclita de qua uir ad m̄ añ
sūmus sumitur hūilitate p̄dita dñ
dō uite clauditur montana uelō subnca
pens et lumē oritur hinc cana pandit
abdita et in fans clausus loquitur sette-
ta celi cōdita uerip̄ sol detegitur. In uitate.

Ascendentē dñam mente sociem et la-
tentem xpm dñm advenit **post ad bñe**

Visitavit dñs plebē israhel dñi pmatre
iugmē gravidam dextis genitricē iusitat
pphete fidelis **ad m an** **E**xultavit sp̄s de-
riliis et uari dñi uerbi diuinitus marie
donati lux iusitat radiatus cor sc̄ificam p-
phete q̄ p̄mitus laudes in carnati depro-
nuit et celitus p̄co fit laudari **et in octa**

ElysaBeth uero ut saluta **lectio pma**
tionē audiuit iugnis gloriose reple-
ta sp̄u sc̄o. et i carnati uerbi misteriu in
utero sc̄iciens iugnali. uoce magna exda-
mauit et dixit **Bñedicta tu inter mulie-
res et bñedictus fructus uentris tui** **Et**
unde hoc in ut ueniat mater dñi mei
ad me **Ecce em̄ ut sc̄a est uox salutacō-**
nis tue i auribz meis exultauit p̄gaudio

an.
ut homi
tem
e lu
tur
ta de
apitel
milis
rtu
cep
ia dil
sc̄a
an
dñ
bñe
dit
terre
ntato

in fano in utero meo Et beata q̄ credi
disti qm̄ p̄ficientur i te q̄ dicta sunt ti
Ad quam uirgo. **E**bi ad nō lō ii.
ueneranda in hūilitatis spū respō
dens illud mirabile canticū decantauit
Magnificat aīa mea dñm et exultauit
Sp̄c meus in deo salutari meo Quia re
spexit hūilitatē ancille sue ecce em̄ ex
hoc beata me dicent om̄s generacōnes
Qua fecit in magna qui potens est et
sanctū nomē eius Om̄maguū misteriu
O admirabile commerciu Om̄effabile
sacramentū ut matres depigneribz que
gestabant in uteris i spū p̄sentarēt et
Ut sacri ewā. **E**cia p̄phetarēt lō iii
gelū pandit hystoria celi regina
grauida p̄tu cōsernda diuina p̄hūilita
tis ampliori signaculo p̄cursoris sui que

gestabat filij genitrici grauide humani
 tatis impendit obsequium Quo ipenso
 copletaq; huiusmodi visitacois quasi tim
 mensu tempore in domu suam e reuerfa
 Hec e em illa de qua sacra canit eulogia
 Sole amicta luna halens subpedib; ste
 llis coronari meruit duodenis hec est
 illa que i suis uiserib; celi terre; gesta
 uit opificem et sola cunctas hereses in
 tenuit et p ppiano pto ut aduocata stre
 nua et exoratrix pugil ad regem quem
 genuit intedit Tu autem *In festo tunc*

lacio s; thome de agno ordinis p dicator

Quam felix mater ytalie noui so
 lis emma radiu ep; felix effecta gal
 lia solis hui' adepti palliu o tholosa festa
 magnalia tibi reddunt phene gaudiu

Agredere de terra tua et de *capitel.*

credi
 m r
 to ii
 i respo
 anit
 trant
 ua re
 m ex
 cones
 st et
 eriu
 vnt
 que
 et et
 om
 ma
 lita
 que